

gle biti kršćanske, ali neki detalji upućuju i na muslimanskoga pjesnika. Smatra da bi broj muslimanskih pjesama u *Erlangenskom rukopisu* mogao biti negdje oko pedeset.

Pošto je obavila svoj izbor muslimanskih pjesama, autorica studije pokušava odrediti i njihovu umjetničku vrijednost. Za neke epske pjesme utvrđuje da su faktografski i nekreativni prikaz historijskih događaja, ali zato ističe druge čija je estetska kvaliteta nesumnjiva. Uostalom, i to je karakteristika ER da je velik broj pjesama stvaralački promašen, dok je drugi u cjelini ili fragmentarno neprolazna značenja. Nije ni čudo kad ni mogućnosti svih autora nisu bile jednake.

Posebno je poglavlje H. Krnjević posvetila poetici i poetičnosti balada i romanca. U njima ona nalazi sve one karakteristike koje bi inače jedna antologijska balada, odnosno romanca, mogla sadržavati: u romancama, između ostaloga, vedri optimizam, senzibilnost u tretiranju života, izrazite i smjele metafore, živost dijaloga; u baladama: harmoničnost po obliku i dramatičnost tragičnih ljudskih manifestacija u motivsko-tematskom i doživljajnom smislu.

Erlangenski rukopis sadrži nešto preko dvadeset romanca, dok je balada za oko četvrtinu manje. Baladama brojčano ne pripada prvo mjesto, ali njihova umjetnička vrijednost, tvrdi autorica studije, nadmašuje sve što *Erlangenski rukopis* posjeduje. Njima je ona, za razliku od drugih oblika, i posvetila najviše pažnje i prostora.

U pogledu ocjene radnje *Muslimanske pesme Erlangenskog rukopisa* možemo reći da bi se autorici mogle uputiti neke primjedbe methodske i literarnoteoretske prirode, ali što se tiče njezinih konačnih rezultata do kojih je proučavanjem došla, smatramo ih uvjerljivim i jedino mogućim. Posebno se to odnosi na tvrdnju da se u ER krije više autora, koji su bili različitih stvaralačkih potencijala i iz različitih ambijenata, pa tako i muslimanskog, te na mjesto i značenje pjesama toga ambijenta.

Josip Kekez

DUSKO HR. KONSTANTINOV I ZDRAVKO BOŽINOVSKI, TUKA E MAKE-
DONIJA, knjiga I (Izbor na objavljeni makedonski narodni pesni od komit-
skiot ciklus), Izd. Zaednica za izdavačka dejnost pri NIP »Nova Makedonija«,
Skopje 1970, 607 str.

Knjiga *Tuka e Makedonija* sastoji se od dvaju predgovornih radova i 231 izabrane narodne revolucionarne komitske pjesme. To je zbornik pjesama nastalih u vremenu od 1893. do 1912. Pretežno su to pjesme iz kojih zrcali borbeno lice ilindenske Makedonije. Taj dokument borbe za život, za pravo na slobodu jednog malog naroda, zaslužuje ozbiljnu pažnju. Fenomenu komitske poezije posvećen je u 1968. i simpozij kojeg je materijal (16 referata i diskusija) tiskan u časopisu »Makedonski folklor« (godina I, broj 2, 1968). Inače toj poeziji u Makedoniji i izvan nje znanstveni radnici posvećuju znatniju pažnju. I ne bez razloga.

Rad dra Duška Konstantinova *Narodnooslobodilački ustanak makedonskog naroda odražen u narodnim pjesmama — komitskom ciklusu* informativno-deskriptivne je prirode. U njemu su uglavnom registrirana zbivanja, događaji i problemi oslobodilačke borbe o kojima se u pjesmama govori.

Najprije je u uvodu istakao da su te pjesme djela anonimnih narodnih stvaralaca, a opjevaju borbu makedonskog naroda protiv stranih zavojevača i protiv nepravde i tiranije u vremenu od 1893, kada je formirana revolucionarna makedonska organizacija VMRO, do balkanskog rata 1912, kada je Makedonija podijeljena između malih balkanskih monarhija. Zatim Konstantinov navodi sadržaje tih pjesama. Evo o čemu sadržaji govore: o turskim zulumima, ubojstvima, krvnicima, žrtvama, obljubi žena, sudbinama makedonskih djevojaka, pozivima na borbu, ciljevima, borbe, prijekorima dvoličnoj Evropi, nabavci oružja, ucjenama da bi se došlo do novca za oružje, otimanju oružja od neprijatelja (naročito u ilindenskom ustanku 1903), o vrstama, opisima i čuvanju oružja, ljubavi prema oružju, organiziranju komitskih četa, herojstvu četa, rukovodilaca i boraca, bjegovima iz zatvora, odricanju od životnih radosti i porodice, žrtvovanju za narod, za slobodu, o želji da se postane borac, hrabrosti boraca i karakternim odlikama boraca, zakletvama boraca, opisima planina, četa i pojedinaca, nošnji i naoružanju, paroli: »Sloboda ili smrt«, ljubavi djevojaka, darovima djevojačkim, o barjaktarima, kletvama, traženju zaštite od boraca, ishrani boraca, tajnim vezama, špijunima, kažnjavanju domaćih izdajnika, odnosu boraca prema narodu, likvidiranju neprijatelja, opisima napada, slanju obavijesti, otkupima za uhvaćene neprijatelje, revolucionarnim sudovima, nemoralu nekih žena, potjerama, racijama, pretresima sela, zasjedama, obavještavanju boraca, stražama, tragičnim pogibijama, sukobima revolucionara i turske vojske, pripremama za borbu, opisima bitaka, moralu boraca, borbama u obruču, probijanju obruča, etapama borbi, pozivima na predaju, samoubojstvima u bezizlaznim situacijama, uništavanju oružja prije smrti, štednji municije i dobrom gađanju, brizi prema ranjenicima, bolnicama, herojskim smrtima organizatora i boraca, pozivima u borbu za samostalnost protiv Turaka, Grka, Bugara i Srba, zahtjevima da se borba opjeva, životu zatvorenih revolucionara, opisima ćelija i torturama, držanju u zatvoru, bjegstvima, ženama revolucionarima, borcima i suradnicama i dr.

Dakle, registrirana su sva zbivanja te herojske devetnaesto-godišnje borbe za slobodu. Time je i iscrpljen sadržaj ovog rada.

Rad Zdravka Božinovskog *Motivi naše komitsko-revolucionarne narodne poezije* prikazuje kako je ta poezija dobila karakter poetizirane kronologijske ilustracije ilindenske epopeje (1893—1912). Uspoređujući komitske pjesme s junačkim i hajdučkim, Božinovski ističe da se komitske pjesme odvajaju svojom određenom narodnorevolucionarnom ideologijom, iako ima sličnosti u motivici, npr. u personifikaciji planina, odlasku u goru i dr. Karakterističnost tog tzv. komitskog ciklusa je u tome što označavaju prijelom u načinu borbe protiv neprijatelja, u stvaranju revolucionarno izgrađenog programa, u promjenama načina borbe, u nacionalnom i revolucionarnom karakteru, u masovnom sudjelovanju naroda, u ljubavi prema vođama, posebno prema Goci Delčevu, i u tuzi poslije njihove pogibije.

Ova su razmatranja dopunjena registrom najčešćih stilskih figura: epitetu, usporedbi, metafori, personifikaciji, simbolima, gradaciji, tautologiji, figurama ponavljanja, slavenskoj antitezi, hiperboli, kontrastu i ironičnosti. Na kraju Božinovski konstatira da kompozicije ovih pjesama karakterizira neposrednost, temperament i dinamika i da se sadržaji najčešće očituju putem dijaloga i monologa.

Pjesme su uglavnom grupirane prema ličnostima koje se u njima spominju, i to ovako: o ideolozima, osnivačima i organizatorima (26), revolucionarima organizatorima (10), revolucionarnim vojvodama (91), učenicima revolucionarima (1), djevojkama; vojvodama i borcima (17), kuririma (1), starcima (1), pripadnicima drugih narodnosti — Bugarima i Vlasima (21), rodbini revolucionara (4), ustanku (33), krvnicima i neprijateljima (12) i špijunima (8). Većina pjesama vezana je uz tridesetak istaknutih ličnosti iz ustanka čije su i slike donesene. Na taj način grupirane pjesme još jače ističu da je to zaista bila borba makedonskog naroda koja je imala za cilj uspostavljanje nezavisne i slobodne Makedonije.

Na kraju knjige nalazi se rječnik s objašnjenjima i podacima o događajima i ličnostima, imenski registar ličnih, geografskih i topografskih imena, kronološki opis događaja od godine 1893. do godine 1912, podaci odakle su uzete pjesme, bibliografija i pregled pjesama po azbučnom redu.

Osim dokumentarne ova zbirka ima i umjetničku vrijednost. Čitajući je osjećamo živo bilo makedonskog naroda, njegovu prirodu i dušu, njegovu žarku želju za slobodom.

Ante Nazor

KATALOG ČESKÝCH LIDOVÝCH BALAD, IV. Rodinná tematika, Sestavila MARTA SRAMKOVÁ, Československá akademie věd, Ústav pro etnografii a folkloristiku, Praha 1970, 274 str. + 29 str. u prilogu + 16 karata.

Razrađeni katalog tipova čeških narodnih balada pruža nam ovom publikacijom uvid u balade s obiteljskom tematikom. Grupa znanstvenih radnika iz Brna pod rukovodstvom dra Sirovátke već se, naime, duže vremena bavi katalogizacijom narodnih pripovjednih pjesama prema prijedlozima i uputama Komisije za narodnu poeziju pri Međunarodnom društvu za etnologiju i folklor (Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore — SIEF), o čijoj će akciji biti više govora u drugom napisu.

Vrela za ekscerpte kataloga bilo je zaista mnogo: bila su to ne samo štampana izdanja čeških balada već je ekipa katalogizatora obradila i rukopisne zbirke pohranjene u Institutu za etnografiju i folklor u Pragu i Brnu. Svaka balada koju donosi ova zbirka raščlanjena je u epizode — tzv. »narrative units«, a svaki tip je zatim donesen i u njemačkom prijevodu. Autorica nekim detaljima olakšaava snalaženje u katalogu: dodaje tradicionalne naslove balada, najčešće početke pjesama, popis varijanata iz Češke, Moravske i Šleske, zabilježene varijante čeških jezičnih otoka i rukopisne slovačke varijante. Varijante su središne geografskim redom idući od zapada prema sjeveru. Podaci koji prate svaku varijantu također su dovoljno iscrpni (mjesto i vrijeme zapisa — izvor — broj stihova i strofa, notni zapis — ako postoji). Tu je i sekundarna literatura kao i 16 karata koje jasnim simbolima prikazuju rasprostranjenost odabranog tipa balade i stupanj njegove razvijenosti, odnosno kompletnosti.

Kako se ne bismo izgubili u mikrosistemu, balade su još jednostavno podijeljene u podtematske skupine, kao što je npr. »dokaz ljubavi«, »smrt«, »incest« ili »ubojstvo i pokušaj ubojstva« i sl. Preglednost fonda čeških narodnih balada dopunjena je u ovoj publikaciji konciznim prilogom s uputama za upotrebu kataloga i uvodom na njemačkom jeziku.